

▶ 3 Abril, 2021

L'ENTREVISTA

PEDRO AGUILERA DIRECTOR GERENT DE LA FEDERACIÓ D'ASSOCIACIONS GITANES DE CATALUNYA

"L'esperança de vida dels gitanos és 10 anys inferior"

IRENE CASELLAS
 icasellas@lrp.cat

Com ha afectat la pandèmia el col·lectiu gitano?

La primera cosa que cal dir és que ens ha afectat en la mesura que no ens l'esperàvem, com li va a passar a la resta del món, i per tant no estàvem preparats. En qualsevol cas, crec que la pandèmia té uns efectes més profunds entre els gitanos que en la resta de la societat, i això té a veure amb l'àmbit social, econòmic, laboral i educatiu.

Comencem per l'afectació en l'àmbit educatiu. Què ha posat en relleu aquesta crisi?

Per a la Fagic l'educació és un dels elements més importants. Nosaltres ja vèiem, abans, la punta de l'iceberg, però ara la pandèmia ha fet emergir unes dificultats que en la data d'avui encara persisteixen en la comunitat gitana i que podem definir com la triple bretxa digital. En primer lloc hi ha l'accés als equips informàtics. Parlem de famílies amb recursos econòmics escassos, famílies que apleguen tres generacions -avis, pares i fills- a la mateixa llar i que potser només disposen d'un únic ordinador per a tots els

El nivell econòmic i social repercuteix en la salut d'una comunitat que encara ha de fer front a la discriminació i el racisme. Ara, a més, s'ha vist molt tocada per la pandèmia, també en l'àmbit laboral i social. Pedro Aguilera ens parla dels reptes de futur del poble gitano

seus membres. I potser aquests ordinadors són donacions o són aparells vells que no estan totalment actualitzats. La segona és la bretxa de la connectivitat. Moltes llars no tenen accés a internet, no poden fer front al pagament i no és una prioritat, perquè abans cal menjar i arribar a final de mes. Hi podria haver solucions, com ara que les companyies telefòniques retornessin a la societat part dels beneficis que han anat acumulant, oferint dades solidàries a la població que les necessita, com ara els alumnes que viuen en barris amb certa complexitat. Aquestes dues bretxes es podrien solucionar ràpidament amb una aposta política forta i decidida. La tercera bretxa, però, és la més important.

En què consisteix?

És la bretxa del coneixement dels pares i les mares. Estem parlant de persones joves que han deixat els estudis després de l'etapa obligatòria, si no abans. Estem parlant d'una generació que es va criar 20 anys enrere o més, quan l'èxit educatiu no era tan important com és ara. Aquestes persones, quan es troben davant del seu fill o de la seva filla, havent de reforçar el ritme de l'escola, no ho saben fer. Això gene-

NORANTA-SIS ENTITATS GITANES

Pedro Aguilera Cortés és polític i director gerent de la Federació d'Associacions Gitanes de Catalunya (Fagic), una entitat que aplega 96 associacions repartides per tot el territori català. Donant suport a aquestes organitzacions, la Fagic treballa per defensar i difondre els drets i la cultura del poble gitano. Un poble que va arribar a Catalunya fa més de 600 anys i que des de llavors ha patit persecució, esclavitud, genocidi, racisme i desigualtat. En la societat actual, encara pateix el problema de l'estigma i la discriminació, però les noves generacions gitanes no dubten a alçar la veu i organitzar-se. La Fagic fomenta l'associacionisme i durant la pandèmia ha impulsat campanyes per ajudar les famílies més necessitades i ha continuat treballant per millorar les condicions de vida de la comunitat. Des de cursos de formació a diferents nivells fins a la interpellació als responsables polítics. L'objectiu és empoderar els gitanos i les gitanes i fer-los participar en la presa de decisions sobre el seu futur. L'àrea social de la Fagic treballa específicament qüestions relacionades amb l'accés a l'habitatge, la promoció d'hàbits saludables i la inserció sociolaboral. L'àrea de mediació preveu i gestiona conflictes, actua per fomentar el civisme i la convivència i denuncia l'antigitanisme. També es fomenta el respecte a la diversitat dins la comunitat i la visió de gènere.

► 3 Abril, 2021

Pedro Aguilera QUIM PUIG

demandes que vam rebre, vam haver-la de canviar i reduir els vals a 50 euros per poder arribar a més famílies. Gràcies a donacions, al final vam poder ajudar més de 270 famílies a comprar aliments. A part, cada 15 dies hem repartit més de 14.000 quilos d'aliments en 19 punts de tot Catalunya. Això ha ajudat a pal·liar una mica la situació.

A part de la limitació de la venda ambulat, quins altres efectes de la pandèmia ha patit el col·lectiu?

Una altra part molt important de persones gitanes treballen en el sector serveis i es van veure en una situació d'ERTO. És la mateixa situació, amb una reducció dels sous, sense estalvis, vivint al dia i sense saber quan rebràs algun ingrés. En alguns casos s'ha cobrat la *nòmina* amb més de tres mesos de retard. Aquestes situacions s'han donat en la societat en general, però en el cas dels gitanos, en una proporció més àmplia, ja que el sector serveis de baixa qualificació és on es troba el gruix més gran de persones gitanes as-salariades.

Com es va gestionar el confinament?

En alguns barris hi ha el que anomenem barraquisme vertical, habitatges on conviuen set o vuit persones de tres generacions. Han hagut de conviure durant molts mesos sense poder sortir, amb tot el que això implica. A més, en aquests casos, quan el virus entrava en una llar, eren moltes les persones afectades. També hi ha una gran preocupació pel tema emocional, però això li ha passat a tothom. Sí que és cert que per a nosaltres la idea de comunitat, la idea de família, potser té un pes més gran que per a la resta. Hi ha hagut moltes més trucades, molts més grups de WhatsApp...

S'ha dit que un dels factors de risc per tenir la covid és el sobrepès i aquest és un problema en augment entre el poble gitano...

Encara no hi ha dades concretes per saber com la pandèmia ha afectat la comunitat, però el que sí que puc dir, perquè hi ha un estudi anterior editat pel Ministeri de Sanitat que ho indica, és que l'esperança de vida del poble gitano és 10 anys inferior a la de la societat en general. Hi ha diversos factors que hi tenen a veure, com ara els hàbits alimentaris i el concepte que és té de salut com a absència de malaltia, sense tenir gaire en compte la prevenció. Per tant, sí que hi ha una mica més de vulnerabilitat i ja veurem si això es tradueix en xifres. En qualsevol cas, insisteixo que el tema de la salut emocional també preocupa molt, especialment en la canalla. Els gitanos som persones que estem acostumades

ra confusió i frustració. En època de pandèmia, els reforços educatius i l'acompanyament no poden arribar com arribaven abans, i això fa que la confusió t'apropi més a l'abandonament que no pas a la superació dels nivells educatius.

Pel que fa al món laboral, quina és la situació?

L'ofici més important entre la comunitat gitana és la venda ambulat. Entre un 60 i un 70% de les persones de la comunitat s'hi dediquen. La crisi del 2008 ja va deixar molt tocat el sector. A més, es tracta de famílies senceres. No són famílies en què un es dedica a una feina i l'altre, a una altra, de manera individual, sinó que tota la família s'hi dedica, és l'única font d'ingressos i no hi ha cap altre pla. Amb l'arribada de l'estat d'alarma, aquestes famílies es van trobar que no podien sortir de casa, que no podien anar a treballar i

1 TRIPLE BRETXA DIGITAL

“La pandèmia ha fet emergir els problemes de les famílies que no tenen equips informàtics adequats, no poden accedir a internet o no tenen coneixements per ajudar els fills i filles”

que no tenien estalvis per fer front a la situació. Són famílies que viuen al dia i de cop no saben com tirar endavant. El que primer pensàvem que havien de ser només 15 dies es va anar allargant. Les ajudes no arribaven i en alguns casos no se sabia ni com demanar-les o, quan els venedors ambulants se n'assabentaven, ja no les podien demanar. A més, hi ha totes les persones que treballen en una economia no regularitzada, per exemple la recollida de ferralla, que no poden fer res, ni tan sols accedir als sistemes d'ajudes. Això va suposar una caiguda en picat dels ingressos i molts problemes per arribar a final de mes.

I què van fer?

En el cas de la Fagic, es va iniciar una campanya que vam anomenar 100x100, que volia fer arribar a 100 famílies vals d'alimentació de 100 euros. Quan vam veure la gran quantitat de

▶ 3 Abril, 2021

a participar i a viure la cultura del carrer. Només s'han de veure els barris, que en situació normal són plens de vida.

S'han seguit correctament les recomanacions sanitàries?

Sí, s'han seguit, més enllà de les notícies falses que hi ha hagut i dels intents de manipulació i de culpabilitzar la comunitat gitana de tots els mals. El tema de la pandèmia s'ha pres molt seriosament, perquè hi ha hagut molta por del contagi, amb tot el que això comportaria per a la família. S'han complert els protocols als barris d'una manera molt curosa.

EVITAR NOTÍCIES FALSES

“No pot ser que algú decideixi no vacunar-se perquè algú altre li ha explicat una bajanada com que la vacuna li canviarà l'ADN”

Aquesta por és la que va fer que a començament de curs algunes famílies dubtessin de portar la mainada a l'escola?

En aquest cas, des de la Fagig, podem dir que s'ha fet molta feina. El nostre objectiu ha estat donar una informació real, en temps i en forma, evitant les notícies falses i els elements oportunistes sense rigor, per explicar a les famílies el nivell de risc i de seguretat de portar els nens a l'escola. Es va fer de manera discreta amb el Departament d'Ensenyament, i les famílies es van adonar que el risc, tot i ser-hi, no era més gran que pel fet de sortir a comprar el pa o d'anar a un centre comercial. Al final, el ritme del curs s'ha normalitzat i tothom el va seguint com pot. Aquesta informació a les famílies sempre l'hem donat amb respecte, no volem obligar ningú, però sí donar la informació correcta perquè cada família pugui prendre la seva decisió. El temps ens ha donat la raó.

S'han fet vídeos amb molta informació sobre la pandèmia des de la mateixa comunitat. És important per als gitans rebre aquesta informació d'una font que sentin propera?

Es tracta del fet que la informació t'arribi amb prospectors en positiu. Seguint les recomanacions de les autoritats sanitàries, ho podem explicar de manera propera. Un dels últims ví-

deos que hem fet tracta sobre la mascareta i els joves. En només 40 segons t'explica per què és tan important portar-la, en un llenguatge que arriba molt a la nostra comunitat i amb uns objectius molt directes. Crec que és un encert enfocar el discurs en funció del grup a qui va dirigit. Però no ens quedem aquí, volem treballar amb el Departament de Salut per a quan arribi la vacunació massiva i hem de treballar bé, amb el mateix sistema que començàvem per a l'inici de curs: hem d'evitar notícies falses, oportunistes i donar la informació correcta i amb base científica. No pot ser que algú decideixi no vacunar-se perquè algú altre li ha explicat una bajanada com que la vacuna li canviarà l'ADN. Estem treballant conjuntament amb diferents entitats gitanes per actuar de manera coordinada. Volem buscar un canal perquè la gent, a través de missatges de vídeo, pugui plantejar els seus dubtes sobre la vacunació als responsables sanitaris, i que aquesta resposta sigui directa i propera a la comunitat.

En l'àmbit general, quins són els reptes del poble gitano a Catalunya?

Haurien d'estar en la línia del que ja marca la Unió Europea. Existeix un pla d'acció de la Comissió Europea, unes estratègies per a la comunitat gitana. Ara es llançarà la segona part d'aquestes estratègies –la primera va acabar el 2020–, que han de durar fins l'any 2030. Hi ha diversos eixos. En el tema de l'educació, que és una de les prioritats, es vol reduir l'absentisme i augmentar l'èxit escolar. Hem de treballar en accions que anomenem de triple hèlix: la comunitat educativa, les entitats del poble gitano i els espais més propers als alumnes, tots tres han d'actuar conjuntament. Un tema que considerem molt interessant és el de les segones oportunitats: hauríem de ser capaços d'acompanyar les etapes de la vida de la comunitat gitana amb els ritmes educatius.

En quin sentit?

Un dels èxits de l'últim pla integral del poble gitano a Catalunya ha estat l'augment del nombre de nois i noies gitanos a les universitats públiques. S'ha incidit molt en les proves d'accés per a majors de 25 anys. Hi ha moltes persones que no van entrar en els estudis postobligatoris en el seu moment perquè van decidir crear una família. Aquest és un element molt i molt important de la cultura gitana, però un cop fet aquest pas s'adonen que han de continuar creixent com a persones i que necessiten una base de formació. Una de les oportunitats és aquesta via d'accés a la universitat. En els últims quatre anys hem passat de vuit persones gitanes a les universitats a més de vuitanta. També pensem que

Aguilera, fotografiat a Mataró
 QUIM PUIG

ANTIGITANISME

“La discriminació existeix, només cal veure com augmenten formacions que directament tenen un discurs racista i xenòfob”

per als propers anys serà molt important una eina com la Garantia Juvenil [programes per facilitar l'accés dels joves al mercat laboral]. Les dades corroboren que és necessari fer-ho i que cal adaptar els reglaments europeus i els d'aquí perquè aquests fons puguin arribar millor a les actuacions en benefici dels joves gitanos, especialment

dels que ni estudien ni treballen. Les dades ens demostren que ara mateix a la Unió Europea hi ha un percentatge de ni-nis entre els joves del 15%, però en el cas de la comunitat gitana és del 50%. Són joves que no veuen futur en els estudis, per diferents causes. Potser a casa nostra no arriba al 50% però el percentatge també és molt elevat. Si ho volem canviar no s'ha de fer de manera generalista, sinó tenint en compte la situació aquí.

Quines mesures caldria prendre per millorar la situació dels joves?

Són molt importants les polítiques d'habitatge. La manca de possibilitats reals d'emancipació provoca que ens trobem el que dèiem abans, famílies de tres generacions que conviuen en un pis de 60 m². S'han de buscar possibilitats de lloguer social per evitar, com a resposta, situacions que no estan dins la llei. Hem de treballar moltíssim les clàusules socials. El racisme existeix i existirà. Si tu tens un nom i

► 3 Abril, 2021

un cognom gitano i ets llicenciada en ciències de la comunicació, i hi ha una oferta de feina en un portal d'internet, quan el contractant vegi els teus cognoms i el teu barri de procedència, encara que tinguis les mateixes habilitats i coneixements que un altre candidat, baixaràs molts punts per aconseguir la contractació. I, això, ho hem viscut. Per això les clàusules socials haurien d'ajudar a incorporar més gent gitana a projectes i espais de treball diguem-ne "normalitzats", ho dic entre cometes perquè considero que la venda ambulant, per exemple, és un treball completament normal. Però no es tracta només dels joves, també cal fer polítiques actives d'ocupació per als majors de 45 anys, que ara amb la pandèmia seran molt necessàries, amb una readaptació en un mercat laboral més virtual i dinàmic. Quedar-se a l'atur amb 45 anys és molt complicat i dur, no només per als gitanos, per a tothom. I especialment si ets dona.

MÉS UNIVERSITARIS
 "Un dels èxits de l'últim pla integral del poble gitano a Catalunya ha estat l'augment del nombre de nois i noies gitanos a les universitats públiques"

Pel que diu sembla evident que els gitanos encara estan estigmatitzats.

Sí, molt, i cal continuar lluitant contra l'antigitanisme. Patim fins i tot antigitanisme institucional. Per exemple, ens hi trobem quan es vol llogar un pis. Si el llogater s'adona que es tracta de gitanos, sense cap explicació diu que el pis ja està llogat. Però, si llavors

hi apareix algú que trenca amb els estereotips del que la societat pensa que ha de ser una persona gitana, no li posaran cap pega. I no passa res. L'estigma i la discriminació existeixen, només cal veure com augmenten en el plànol polític algunes formacions que directament tenen un discurs racista i xenòfob. Al final, si hi ha gent que vota per aquestes opcions deu ser perquè s'hi sent identificada, ho veiem amb molta preocupació. S'ha de lluitar contra diferents elements. D'una banda és important no caure en les actuacions paternalistes, que poden ser perjudicials i no ajuden a empoderar el poble gitano. Està demostrat que sense paternalisme el poble gitano és capaç de recollir el guant i anar cap amunt. Un exemple és la discriminació positiva en les proves d'accés a la universitat per a majors de 25, que com deia ha donat molt bons resultats, o el fet d'incorporar joves gitanos a l'administració pública perquè adquireixin una formació, o que les univer-

sitats reservin una plaça per a la comunitat gitana als seus estudis...

Parla de discriminació positiva, però sense caure en actuacions paternalistes?

Sí, perquè la discriminació positiva funciona sempre que sigui un mitjà i no una finalitat. Quan arribes a un nivell d'igualtat respecte a la resta de la societat, aquesta discriminació positiva ha de desaparèixer. Quan parlo amb joves sempre poso el mateix exemple: els gitanos no volem la igualtat d'entrada, el que volem és equitat, que els poders públics en ajudin a posar-nos en la mateixa línia de sortida que els altres. Els ajuts i la discriminació positiva han d'estar destinats a això, a garantir la igualtat d'oportunitats, i no es poden cronificar en el temps. Si no, acaben sent una forma de paternalisme que també llastra. A part d'això, encara hi ha molts altres factors que són un repte.

Com ara quins?

Des de la prevenció en la salut, on s'ha de continuar incidint, fins a la visibilització de la cultura gitana com a part de cultura catalana. Els gitanos som alguna cosa més que no pas la rumba. Hi ha molts altres elements culturals, des dels treballs d'un artista com l'Helios Gómez fins a l'aportació que la llengua gitana ha tingut envers la llengua catalana, per posar només dos exemples. Manca un espai on la cultura gitana catalana es reconegui i es fomenti. Al llarg del temps sempre s'ha tergiversat la seva representació. Jo recordo haver vist llibres de text on, quan es parlava dels gitanos, les il·lustracions eren o unes barraques o una *bailaora*. S'estava donant als nens gitanos uns referents que no són reals, com si tots els gitanos fossin pobres o artistes. També passa amb determinats programes de televisió, que agafen la part pel tot i presenten la comunitat d'una manera que no és la real. En qualsevol cas, els reptes del poble gitano depenen de l'educació, la salut, l'habitatge, l'ocupació i la reivindicació cultural. I sempre amb la transversalitat de la qüestió de gènere.

També cal lluitar contra la idea que els gitanos són masculistes?

Quan els gitanos van arribar a la península Ibèrica, les dones gitanes treballaven i tenien una vida molt independent. Tenien molta veu, però amb les pragmàtiques dels Reis Catòlics es van prohibir els oficis dels gitanos, se'ls va assignar un senyor feudal i les dones van deixar de treballar. Però sempre han tingut molta veu en la comunitat i des de fa dues generacions això ja s'està visibilitzant. Hi ha molts exemples de dones empoderades que treballen sense haver de renunciar a la seva gitanitat.